

NKP č. 2. Moravské desky zemské

Soubor archiválií Moravské desky zemské, který je součástí archivního souboru Stavovské rukopisy uloženého v Moravském zemském archivu v Brně byl prohlášen za archivní kulturní památku č. 20 dne 13. prosince 1989. Národní kulturní památkou byl prohlášen nařízením vlády č. 46 ze dne 2. února 1998.

Moravské desky zemské jsou moravskou obdobou českých desk uložených v Národním archivu v Praze. Na rozdíl od českých, kde existuje souvislá řada až od roku 1541, však zachycují i období starší. Stejně jako zemské desky v Čechách jsou desky zemské na Moravě nejcennějším archivním celkem vzniklým z činnosti stavovských institucí Markrabství moravského. Jsou to veřejné úřední knihy, kterými se zajišťovala usnesení zemských sněmů a soudů a jimiž byla zabezpečována veřejná a soukromá práva feudální politické reprezentace Moravy. Byly základem svobod, práv a majetkové držby svobodných obyvatel Markrabství moravského.

Ve fondu Stavovské rukopisy tvoří tyto knihy tři řady. Za národní kulturní památku byla prohlášena část druhá, kterou vytvářejí vlastní zemské desky pro převody šlechtického pozemkového majetku. Tvoří ji 38 svazků Olomoucké cúdy z let 1348-1642 (ev. č. 82-119) a 35 svazků Brněnské cúdy z let 1348-1642 (ev. č. 120-154). Nejstarší zemské desky jsou psány latinsky, později česky, na závěr vyčleněného období pak podle originálů do desek vložených listin buď česky nebo německy. V roce 1642 nahradily tyto původní desky trhové kvaterny, vedené podle jednotlivých krajů.

Velká většina moravských měst, městeček a vesnic nachází v zápisech zemských desk nejstarší písemnou zprávu o své existenci nebo o svém charakteru (šlo-li o město či městečko). Nejstarší zemské desky prokazují feudální rozdrobenost pozemkové držby v polovině 14. století a postupné tvoření větších celků, pozdějších velkostatků. Jsou unikátním dokladem o vývoji drobné šlechty v předhusitském období na Moravě a nenahraditelným dokumentem

celého života této doby. Mají však i svůj celoevropský, resp. celosvětový význam jako právní instituce, na jejímž základě vyrostla celosvětově uznávaná instituce rakousko-uherských pozemkových knih, platná a ceněná v mnoha zemích dosud.

Stavové v předbělohorském státě dali významu svých rukopisů i vnější výraz. Pokud se původní desky zachovaly, jsou u většiny knih dokladem moravské renesanční knižní vazby. Jde o vynikající soubor moravské iluminátorské tvorby ze 14.-16. století. Iluminované obaly na jednotlivých svazcích, zachycují původně znaky představitelů zemských úřadů, později jejich portréty, doprovázené znaky vlastního a spřízněných rodů.

Celý archivní fond Stavovské rukopisy je základním a nejdůležitějším pramenem pro dějiny Moravy. Je nepřehledným bohatstvím pramenů pro sledování svobod, práv a správy Markrabství moravského. Na tomto souboru je postavena celá starší regionální historie.